

Nr 489.

Av herr Falk, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Proposition nr 224 angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område bygger helt på beräkningar över jordbrukets inkomster och kostnader som framkommer genom den s.k. jordbrukskalkylen. Vid flera tillfällen har, såväl bland jordbrukare som konsumentrepresentanter, uttalats starka tvivel om huruvida kalkylen ger ett riktigt utslag på de ekonomiska förhållandena inom jordbruket. Kalkylsakkunniga själva säger, att en del kostnader utanför jordbruket inte har avdragits och att åtskilliga poster är omgivna av *betydande felmarginaler*. Men trots detta konstaterande och trots att det gång efter annan upptäckts betydande felbedömning vid beräkningarna godtages kalkylens resultat som grund för prissättning på jordbruksprodukter.

De poster i kalkylen i vilka de största felkällorna finnes är enligt min mening följande:

Vid beräkningen av inkomsterna utgår man självfallet ifrån s.k. normala hektarskördar. Uppgifter angående skörden lämnas av hushållningssällskapens Ortsombud. Det förhållandet att varje Ortsombud numera vet att deras uppgifter direkt påverkar kalkylen torde göra dem benägna underskatta skörderesultatet. Men även det förhållandet att skörden skall betecknas med siffrorna 1, 2, 3 och 4 i stället för, som jordbrukarna är vana vid, med vissa kg per hektar gör att många fullkomligt omedvetet lämnar alldeles felaktiga uppgifter.

I bil. 5 till propositionen finnes å s. 55 uppgifter om skördeutvecklingen sedan 1921. Trots den kolossala utveckling som sedan dess ägt rum i fråga om jordens brukande — växtförädling och nära fem gånger större användning av handelsgödsel — redovisas mycket liten skördeökning.

Det har sagts, att skördeberäkningarna inte har så stor betydelse, enär produkterna av en större skörd så småningom kommer i marknaden och då blir beaktade vid omräkning av kalkylen. Detta är i viss mån riktigt, men för att ge utslag i prissättningen måste inkomstökningen vara minst 4 procent av kalkylens inkomstsumma eller i runt tal 163 miljoner kronor. Även om det för jordbrukets del kan synas vara enbart till fördel med låga skördeuppskattningar, innebär det enligt min mening också väsentliga nackdelar vid bedömandet av produktionsutvecklingen. Jag vill i detta avseende erinra om hurusom, på grund av beräknad *brist* på brödsäd och fläsk, priset på dessa produkter avsevärt höjdes för innevarande regleringsår, och redan vid regleringsårets ingång förelåg betydande överskott, som ständigt

ökar i den mån det ej med stora förluster kan exporteras. Även det förhållandet att innevarande års kalkyl visar överskott trots de mycket stora skördeskadorna hösten 1952 ger belägg för att skördeuppskattningarna är för låga.

Metoderna för beräkningen av arbetskostnaderna och de därav framkomna resultaten har vid flera tillfällen visat sig vara felaktiga. Sålunda beräknades de första åren efter 1938—1939 en minskning av volymen med 1 procent per år; efter något år ökades minskningen till 1,5 procent, 1950 kom man underfund med att den årliga minskningen bort vara 2,94 procent för att i år konstatera, att den i stället bort vara 3,3 procent, trots att man för säkerhets skull stannat vid 3 procents minskning av arbetskraftsvolymen. Vid beräkning av denna post användes som bekant de s.k. bokföringsjordbruken, där jordbrukarna antecknar antalet arbetstimmar, samt i år även resultat från 1950 års folkräkning. Man gör också vissa undersökningar angående den kvinnliga arbetskraften genom att vissa jordbrukare vid ifyllandet av ett formulär får besvara frågan: »Hur många kvinnliga familjemedlemmar deltog i jordbruksarbetet den 1 juli?» Att man med sådant material till underlag för beräkningarna kommer till felaktigt resultat kan väl knappast förvåna någon, och säkerligen har man lika litet i år som tidigare funnit den rätta minskningsprocenten. Ett förhållande som gör detta påstående berättigat är det, att trots minskningen i arbetskostnadsvolymen med 3 procent är arbetskostnadernas andel av jordbrukets inkomstsumma i föreliggande kalkyl 60 procent mot 55,5 procent i kalkylen för 1938—1939. Trots den storartade rationalisering, som har skett genom sammanläggning och sambruk av brukningsdelar genom såväl statlig som enskild medverkan och den så väsentligt ökade maskinanvändningen, skulle alltså arbetskostnadernas andel av inkomsterna ha ökat med 4,5 procent sedan 1938—1939. För var och en med praktisk erfarenhet från våra dagars jordbruk är det väl uppenbart att så ingalunda i verkligheten är förhållandet utan att tvärtom arbetskostnadernas andel minskar år från år.

Beräkningarna angående antalet traktorer och drivmedelsförbrukningen synes även vara behäftade med stora felmarginaler. Man inhämtar uppgift från de större firmorna om deras försäljning och beräknar en viss kvantitet drivmedel per traktor. Hur pass stora fel man kan komma till med dessa beräkningar belyses bäst genom korrigeringar som tidigare företagits. Sålunda beräknades i kalkylen 1947—1948 en bensinförbrukning av 31 miljoner liter. Vid en undersökning av den kvantitet bensin som jordbruket erhållit via ransoneringen under tiden 1 juli 1947—30 juni 1948 framkom att tilldelningen till jordbruket under detta år var 9 miljoner liter, men man räknade med att jordbrukarna hade ett lager om 3 miljoner liter, som även förbrukats, och så fick man i kalkylen en kvantitet om 12 miljoner liter bensin. 1950 företog arméförvaltningen en räkning av antalet traktorer inom jordbruket. Räkningen utfördes av polisen och gav till resultat, att

antalet var 20 procent mindre än det som var beräknat i kalkylen. Kalkylsakkunniga godtog emellertid icke polisens utredning utan ökade antalet med ovan angivna procent.

I samband med 1952 års arealinventering har 27 441 jordbrukare lämnat uppgift om antalet traktorer och om drivmedelsförbrukningen år 1951. Med ledning av dessa uppgifter kommer man till ett traktorbestånd av 77 750 st. per den 1 juli 1952. Genom ett tillägg av beräknade inköp antages antalet traktorer den 1 juli 1953 vara 86 850 och den 1 juli 1954 93 350. Därtill kommer 8 500 s.k. epatraktorer. Enligt dessa beräkningar skulle den 1 juli 1934 finnas 101 850 traktorer vid jordbruket. Man kan fråga sig hur det skall vara möjligt att kunna få en rimlig användning inom jordbruket för så stort antal traktorer även om det inte finns några hästar, men nu finns det ju beräknade 282 000 hästar över tre år, och något arbete utföres väl också av dessa.

Ytterligare belägg för uppfattningen att beräkningarna är felaktiga får man genom att närmare granska uppgifterna för år 1952.

Den 1 juli 1952 var antalet traktorer	77 750 st.
därtill kommer epatraktorer	8 500 »
eller tillsammans	<u>86 250 st.</u>

Enligt proposition nr 20/1953 fanns den 1 september 1952 hos länsstyrelserna inregistrerade 83 604 traktorer eller 2 646 färre än som beräknades i kalkylen två månader tidigare. Med hänsyn till den stora användning av traktorer, som numera äger rum inom armén, städernas renhållning, vägförvaltningen, skogsbruket och industrien, är det uppenbart att här föreligger stor felberäkning.

Eftersom åtgången av driv- och smörjmedel beräknas efter vissa arbetstimmar per traktor, eller viss kvantitet per traktor, blir självfallet också dessa i lika hög grad felaktiga. Därtill kommer att traktorernas användning för skogskörslor medräknas i kalkylen såsom kostnad för jordbruket. I de skogrika delarna av landet användes traktorerna till 50 procent av körtiden för skogskörslor (se Jordbruksekonomiska meddelanden nr 3/1953 s. 153) och följaktligen kommer härigenom stora kostnader för skogsdriften att belasta kalkylen. Man kan ju också uttrycka saken så, att Norrlands kostnader för skogskörslor med traktorer skall täckas genom högre pris på jordbruksprodukterna.

De anförda exemplen på konstaterade felräkningar torde vara tillräckliga för att motivera nödvändigheten av nya grunder för beräkningarna. Enligt min mening skulle fullt tillförlitliga kostnadsberäkningar kunna baseras på maskinstationernas taxor för jordbearbetning och skörd m.m. samt avtalsenliga ackordsprissättningar som finnes inom jordbruket. Visserligen påstår många jordbrukare att dessa taxor och ackord är väl höga, men å andra sidan är det väl ett rättvisekrav att det mätes med samma mått. Produk-

tionskostnadskalkyl efter sådana grunder skulle i hög grad förenkla och förbilliga kalkylberäkningen samtidigt som man kunne ett betydligt säkrare beräkningsmaterial än för närvarande med en metodik, som väl närmast kan jämföras med gallupundersökning.

Under återopande av vad jag sålunda anfört får jag föreslå riksdagen, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning om nya grunder för beräkning av jordbrukets inkomster och kostnader samt vidtaga de åtgärder som utredningen kan föranleda.

Stockholm den 13 maj 1953.

Karl Falk.
